

Інтернат

Автор:

Сергій Жадан

Інтернат

Сергій Жадан

...Одного разу, прокинувшись, ти бачиш за вікном вогонь. Ти його не розпалював. Але гасити його доведеться й тобі... ...Січень 2015 року. Донбас. Паша, вчитель однієї зі шкіл, спостерігає, як лінія фронту неухильно наближається до його дому. Стається так, що він змушений цю лінію перетнути. Щоби потім повернутись назад. І для цього йому щонайменше потрібно визначитись, на чиєму боці його дім...

Сергій Жадан

Інтернат

Роман

УДК 821.161.2-31

Ж 15

Сергій Жадан

Інтернат [Текст]: роман / Сергій Жадан. – Чернівці: Меридіан Черновіц, 2017. – 336 с.

ISBN 978-966-97679-0-5

...Одного разу, прокинувшись, ти бачиш за вікном вогонь. Ти його не розпалював. Але гасити його доведеться й тобі...

...Січень 2015 року. Донбас. Паша, вчитель однієї зі шкіл, спостерігає, як лінія фронту неухильно наближається до його дому. Стається так, що він змушений цю лінію перетнути. Щоби потім повернутись назад. І для цього йому щонайменше потрібно визначитись, на чиєму боці його дім...

УДК 821.161.2-31

Ж 15

Видання здійснено на замовлення Міжнародної літературної корпорації Meridian Czernowitz

ISBN 978-966-97679-0-5

Сергій Жадан © текст, 2017

Меридіан Черновіц © 2017

Олена Гудима © обкладинка, 2017

Усі права застережено

Інтернат

- Поїдь, забери його, - кричить старий.

- Її син, - відгукується Паша у відповідь, - хай сама забирає.

- Він твій племінник, - нагадує старий.

- І що?

- Він мій онук.

І все це, не вимикаючи телевізора. Телевізор він не вимикає навіть уночі. Він у них, наче вічний вогонь: горить не так для втіхи живих, як у пам'ять про померлих. Старий дивиться прогноз погоди, ніби там мають згадати його ім'я. Коли прогноз закінчується, якийсь час сидить, мовби не вірить почутому. Паша телевізор не дивиться, особливо останній рік, коли новини просто лякають. Сидить у своїй кімнаті, за столом, заваленим підручниками, не витримує, підіймається з канапи, виходить надвір. Старий обертається на звук, канапа прострілює пружинами, як сухе гілля в скаутському багатті. Меблі в домі старі, але живучі: теперішніх господарів напевне переживуть. Сестра пропонувала бодай перетягнути крісла, але Паша відмахувався. Яке перетягнути, говорив, це, говорив, як підтяжки в сімдесят років робити: можна, звісно, але краще взяти знеболювальне. Сестра останнім часом майже не з'являлась, то й про перетягування ніхто більше не говорив.

Паша любив цей будинок, жив тут ціле своє життя, збирався жити далі. Його побудували німецькі полонені, відразу після війни. Була це доволі простора будівля на дві родини. Друга вулиця від залізничної станції, густозаселений приватний сектор, в якому жили переважно станційні робітники. Все їхнє селище й будувалося довкола станції: вона давала роботу, вона ж давала й надію, подібна на чорне від паровозного диму серце, що прокачує кров довколишніх балок і лісосмуг. Навіть тепер, коли депо стояло порожнє, наче басейн, із якого спустили воду, і в майстернях жили хіба що ластівки та бомжі, життя все одно трималося залізниці. Просто тепер не було роботи. Чомусь саме в робітничих

селищах робота зникає в першу чергу. Майстерні прикрили, й усі розійшлися у своїх справах, поховалися по тісних дворах із пересушеними від пекучого літа колодязями та погребамися, всі запаси в яких закінчувалися ще до Різдва.

Хоча ось Паші нарікати гріх: який-не-який бюджетник. Так-так, думає Паша, виходячи на вулицю й причиняючи за собою оббиті лікарняними ковдрами двері, який-неякий бюджет, який-не-який бюджетник. Сніг на подвір'ї рожево-синій, відбиває призахідне сонце й вечірне небо, темніє своїми глибокими порами. Гострий на дотик, відгонить березневою водою, прикриває собою в'язкий чорний ґрунт, так що жодних прогнозів не треба: зима буде тривати довго, всі встигнуть при звичаїтися, змучитись і звикнути. А коли звикнуть, тоді й почнеться щось інше. А поки світ нагадує грудку снігу в теплих руках: тане, стікає водою, проте що далі, то холоднішими стають долоні, все менше в них теплого відруху, все більше крижаної застиглості. Вода, навіть танучи, залишається вбивчою, сонце тоне в складній системі водяних дзеркал та відображень, відігритися ним ніхто не встигає: відразу ж по обіді, за вогкими гудками, що висять над станцією, починаються сутінки, тому миттєво зникає відчуття відлиги, оманливе відчуття тепла.

Паша обходить будинок, розмоклою стежкою пробирається між деревами. Будинок вони все життя ділили з якимось залізничним працівником. Півбудинку належало йому, пів – дружній Пашиній родині: татові, мамі, Паші, сестрі. Років п'ятнадцять тому, коли ще всі жили разом, залізничний працівник свою половину спалив. Устигли загасити. А ось відбудовуватися залізничний працівник не захотів – пішов на станцію, сів на потяг у східному напрямку й назавжди зник із їхнього життя. Спалену половину будинку просто завалили, побілили стіну, жили далі. Зовні будинок нагадував половину хліба на магазинній полиці. Старий завжди так і купував – половину, аби не платити зайвого. І щоб не лишалось зайвого. Життя на станції навчило.

Чорні дерева в снігах, гостре гілля на тлі червоного неба – за парканом починається вулиця, білі сусідські будиночки, де-не-де жовті апельсини електричних вогнів, сади, огорожі, комини, з яких здіймаються дими, ніби це втомлені чоловіки стоять і розмовляють на морозі, випускаючи з легень теплий січневий дух. Вулиці порожні, ніде нікого, лише на станції час від часу зчіплюються вагони, металом об метал, наче хтось переставляє залізні меблі. І ще з півдня, з боку міста, цілий день, від ранку, важкі одиночні вибухи – то інтенсивніше, то розсіяніше. Луна високо розходитьсь повітрям, акустика взимку перевернена, до кінця важко зрозуміти, звідки летить, де падає. Свіже повітря,

запах вогких дерев, напружена тиша.

Так тихо буває лише тоді, коли всі замовкають і починають слухати. Паша рахує до ста і йде назад. Десять. Минулого вечора було шість. За той самий час. Цікаво, що скажуть у новинах?

Застає старого на кухні. Той стоїть схилившись коло столу, збирає свою стару спортивну торбу.

- Далеко? - питає Паша.

Хоча що питати: ясно ж, за малим збирається. Демонстративно кидає до торби газету (як можна перечитувати прочитані вже газети? це ж як читати розгадані кросворди), окуляри (Паша завжди свариться з ним за ці окуляри - товсте скло, викривлене зображення, ти вже краще сонцезахисні носи, радить старому, все одно нічого не видно), пенсійне посвідчення (якщо пощастить - проїде безкоштовно), витертий, наче морський камінь, мобільник, випраний носовик. Старий сам пере й прасує свої носовики, не перекладає це на доньку, не хоче. Раз на місяць стає до прасувальної дошки, старанно водить по сірих від часу носовиках, ніби висушує знецінені банкноти. Паша йому постійно приносить паперові серветки, але старий далі користується своїми носовиками, давня звичка, ще з часів роботи в станційній конторі, коли паперових серветок просто не існувало в природі. Та й не паперових теж. Мобільником старий користуватися майже не вміє, але постійно тягає із собою - побитий корпус, затерта зелена кнопка. Рахунок йому поповнює Паша, сам він так і не навчився. Ось тепер старанно все складає, порпається в торбі, мовчить ображено: з ним дедалі складніше, неможливо ні про що говорити, ображається, як дитина. Паша проходить до плити, п'є просто з чайника. Колодязі влітку висохли, з крана пити страшно: хто знає, що там у трубах нині плаває. Тому воду кип'ятять, оминають водойми. Старий не озивається, нишпорить кишенями.

- Ладно, - каже Паша, - з'їжджу, заберу.

Але старий так просто не здається. Дістає газету, розгортає, згортає, складає вчетверо, соває назад до торби. Жовті сухі пальці нервово ламають газетний папір, на Пашу він навіть не дивиться, горбиться над столом, хоче щось довести, воює з цілим світом.

- Ти почув? - говорить Паша. - Поїду, заберу.

- Не треба, - відповідає старий.

- Сказав же, заберу, - дещо нервово повторює Паша.

Старий демонстративно дістає свою газету й виходить. Рвучко відчиняє двері, що ведуть до вітальні, - смуга м'якого світла від телевізора падає в темний коридор. Потому різко зачиняє за собою, ніби замикається зсередини в порожньому холодильнику.

День перший

Січневий ранок довгий і нерухомий, як черга в лікарні. Ранковий холод на кухні, грифельні сутінки за вікном. Паша підходить до плити, відразу ж ловить солодкавий запах газу. У Паші він завжди асоціюється з бадьорим ранковим прокиданням. Щоранку збираючись на роботу, покидавши до портфеля учнівські зошити й підручники, вибиратись на кухню, дихати солодким газом, пити міцний чай, заїдаючи його чорним хлібом, переконувати себе в тому, що життя вдалося, переконавши, бігти на роботу. Цей запах супроводжує його все життя, у нього навіть апетиту немає, коли випадає прокидатись не вдома, бракує домашньої ранкової плити, що відгонить пропаленими конфорками. Паша визирає у вікно, розглядає чорний сніг і чорне небо, сідає за стіл, струшує головою, намагаючись прийти до тями. Шоста ранку, січень, понеділок, ще один день без роботи.

Бере з підвіконня зошити, гортає, тут-таки кладе назад, підводиться, проходить коридором, зазирає в кімнату. Старий спить у кріслі, з екрана до нього намагається докричатися хтось, залитий кров'ю, але марно: звук старий вимкнув ще з ночі, його тепер не дістанеш, хоч як кричи. Паша на якусь мить затримується, дивиться на кров. Той, що кричить, теж переводить погляд на Пашу та кричить уже до нього: не вимикай, послухай, це важливо, тебе це теж стосується. Але Паша швидко знаходить пульт, витискає, ніби пасту з тюбика, велику червону кнопку, кидає пульт на стіл і виходить надвір, обережно, щоб не розбудити старого, причиняючи за собою двері. Але двері все одно тривожно проскрипують у ранкових сутінках, старий у кімнаті відразу ж прокидається, знаходить пульт і мовчки вмикає телевізор, в якому відбувається щось жахливе,

щось, що стосується всіх. А Паша вже добігає до станції.

+

Щось не так, думає він, щось тут не так. Жодної живої душі, жодного голосу. Навіть локомотивів не чути. Навіть торгівлі немає. Темно-синій сніг підтікає водою, погода мало не плюсова, але небо в хмарах, волога висне в повітрі, іноді переходячи в ледь відчутний дощ, далі на коліях стоїть туман, і в цьому тумані не чути ні голосів, ні кроків. Рано ще, думає Паша напружено, просто ще рано. На півдні, там, де починається місто, теж стоїть підозріла тиша, без вибухів, без розірваного повітря. З-за рогу виїжджає автобус. Паша полегшено видихає: транспорт працює, все гаразд. Просто ще рано.

Вітається з водієм, той боязко втягує голову в комір шкірянки. Проходить порожнім салоном, сідає біля лівого вікна. Потім не витримує, пересідає до правого. Водій насторожено спостерігає за всім цим у дзеркало, наче боїться пропустити щось важливе. Коли Паша перехоплює його погляд, водій відвертається, запускає двигун, тягне важіль коробки передач. Ображено хрумтить залізо, автобус рушає, водій робить коло пошани в порожньому тумані, станція лишається позаду. У таких автобусах покійників возять, чомусь думає Паша. Спеціальні такі автобуси з чорною стрічкою вздовж борту. Цікаво, там місця для пасажирів є? Чи вдові на домовину треба сідати? І куди я таким катафалком доїду?

Автобус минає одну порожню вулицю, потім наступну. Далі має бути вуличний базар, де пенсіонерки щоденно продають щось мерзле. Автобус завертає, проте жодних пенсіонерок, жодних перехожих. Паша вже й розуміє, що справді щось не так, щось сталося, проте робить вигляд, ніби все гаразд. Не панікувати ж дійсно. Водій старанно відводить погляд, женучи катафалк крізь туман і воду. Треба було новини подивитись, чи що, нервує Паша. А головне – тиша, після всіх цих днів, коли небо на півдні, над містом, нагадувало розпечену на вогні арматуру. Тихо й порожньо, ніби всі сіли на нічний потяг і виїхали. Залишилися тільки Паша з водієм, але й вони проїжджають дві збудовані на пісках багатопверхівки, минають автобазу й викочуються із селища. Довга тополина алея виводить на трасу, тополі визирають із туману, наче діти з-поза батьківського плеча. Десь там, угорі, вже рухається сонце, десь там воно вже напевне з'явилося, хоча його й не видно, але воно все одно відчувається. А більше не відчувається нічого. І Паша сторожко розглядає всю цю вологу

довкола, намагаючись зрозуміти, що ж він пропустив, що хотів пояснити йому той залитий кров'ю тип із телевізора. Водій обережно оминає холодні ями, дотягує до траси, повертає праворуч. Автобус підкочується до зупинки, звично зупиняється, тут завжди хтось підсідає. Але, схоже, не сьогодні. Водій, скоріше за звичкою, якийсь час стоїть, не зачиняючи дверей, потім озиряється на Пашу, ніби просячи в нього дозволу, двері зачиняються, автобус рушає далі, набирає швидкість і викочується просто на блокпост.

- Твою маму, - лише й вимовляє водій.

Блокпост забитий військовими: стоять за бетонними блоками, під розтріпанними державними прапорами, мовчки дивляться в бік міста. Скільки разів він проїздив це місце за останні півроку, звідтоді як сюди після коротких жорстких боїв повернулася державна влада? Вибираючись до міста чи повертаючись додому, на станцію, слід було щоразу очікувати на перевірку документів, інакше кажучи - очікувати на неприємності. Хоча Пашу зазвичай пропускали мовчки, без жодних питань: місцевий, із пропискою все гаразд, держава до нього претензій не має. Паша звик до байдужих поглядів, до розмірених, механічних рухів силовиків, до чорних нігтів, до того, що слід віддати паспорт із пропискою й чекати, доки твоя країна вчергове переконається у твоїй законослухняності. Бійці мовчки віддавали документи, Паша записав паспорт до кишені, намагаючись ні з ким не зустрічатися поглядом. Державні прапори розмивало дощами, фарби блякнули, розчиняючись у сірому осінньому повітрі, мов сніг у теплій воді.

Паша дивиться у вікно, бачить, як повз них проскакує джип, обтягнутий темним залізом. Із джипа вистрибують трое з автоматами. Не звертаючи уваги на рейсовий катафалк, біжать у натовп, що збивається попереду. Бійці стоять, перекикуються, виривають одне в одного біноклі, розглядають трасу перед собою, напружують червоні від диму та безсоння очі, обрамлені глибокими зморшками. Але траса порожня, порожня настільки, що це лякає. Зазвичай нею постійно хтось рухається. Навіть попри те, що місто вже тривалий час знаходиться майже в цілковитому оточенні, і кільце довкола нього постійно стискається, до міста й назад усе одно хтось весь час проривався цією єдиною дорогою. Переважно військові, що підвозили в місто боеприпаси, або волонтери, які теж постійно вивозили звідси, з півночі, з мирної території до обложеного міста різний непотріб, на зразок теплого одягу чи протизастудних засобів. Кому потрібні протизастудні засоби в місті, яке обстрілювалось важкою артилерією і яке ось-ось мали здати? Але це нікого не зупиняло: цілі колони й далі проривалися з материка до оточених, іноді цілком очікувано потрапляючи під

обстріли. Хоча зрозуміло було, що місто здадуть, що державні війська змушені будуть відійти, забравши з собою прапори Пашиної країни, і що лінія фронту так чи інакше відсунеться на північ, до станції, а отже, і смерть стане ближчою на якийсь десяток кілометрів. Але кого це хвилювало? Цивільні теж зважувались і рвалися до міста розваленим асфальтом. Військові намагалися їх відговорити, проте військовим тут ніхто особливо не довіряв, кожен вважав себе найрозумнішим. Ось і пхався під міномети за якою-небудь довідкою з пенсійного фонду. Справді, вибираючи між смертю й бюрократією, краще іноді вибрати смерть. Військові злостились, іноді перекривали пункт, але щойно обстріли вщухали, перед блоком знову вибудовувалась черга. Доводилося пропускати.

А ось нині на трасі зовсім порожньо. Схоже, там, у місті, справді відбувається щось страшне, щось здатне зупинити навіть маршрутників і спекулянтів. І стоїть натовп неголених чоловіків, злих від безсоння та безвиході, посеред бетонних блоків та колючого дроту, й усі кричать один на одного, зганяють один на одному лють. І від натовпу в бік їхнього автобуса відокремлюється худий високий боець, під завеликим шоломом безтямні очі, безтямні й широко розплющені, розплющені, скоріше за все, від страху, – викидає вперед руку, мовляв, стояти, не рухатись. Хоча вони й так не рухаються – стоять, завмерли, затамували подих. В автобусі раптом стає так багато місця, і повітря стає таким розрідженим, хапай його не хапай – не надихаєшся. Боець підходить до дверей і лунко б'є долонею по металевій поверхні. Автобус відлунює, ніби затонула субмарина, водій дещо зарізко відчиняє двері.

– Кудя, блядь? – кричить йому боець і, згорбившись, підіймається в салон. Змушений пригнутись, шолом наповзає йому на очі, й Паші здається, ніби він його впізнає, хоча звідки, звідки? – думає Паша. А боець дивиться недобре, підходить, поправляє шолом, витирає очі рукою й кричить Паші в лице: – Документи! Блядь, документи!

Паша лізе кишенями, і кишень раптом стає так багато, що він у них губиться й не може нічого знайти, і дістає різне сміття: то вологі серветки, якими зранку протирає в школі взуття, то роздруковані теми уроків, то повідомлення з пошти, що треба зайти забрати бандероль. Так-так, думає Паша, нажахано дивлячись бійцеві в лице, треба ж забрати бандероль, бандероль, бандероль. Забув, думає він, і шкіра його враз стає мокрою й холодною, ніби його самого протерли вологими серветками.

– Ну? – кричить боець, нависаючи.

І головне: Паша зовсім не може зрозуміти, якою мовою той говорить. Оскільки слова з нього вириваються так рвано й ламано, що в них ні інтонації, ні акценту, просто викрикує щось, ніби викашлює застуду. Мав би говорити державною, панікує Паша, державною, місяць тому тут стояла частина звідкись із Житомира, ще сміялися з того, як він ковзав із мови на мову. Вони, не вони? – гарячково вагається Паша, дивлячись у розлючені очі, в яких відбивається весь його переляк.

– Забув, – відповідає Паша.

– Шо? – не вірить боець.

Водій зривається на ноги, не знаючи, як бути, тікати чи стояти на місці. І Паша теж не знає, як бути, і думає: ну як же так, як же так?

Тут із вулиці хтось кричить, кричить так різко й протяжно, що боець здригається, повертається та рветься на вулицю, відштовхуючи водія. Той падає на своє крісло, але швидко підривається на ноги й вистрибує слідом за бійцем. І Паша теж вистрибує, і всі вони підбігають до натовпу, який раптом замовкає та розступається. І ось тоді з півдня, з-за обрїю, від міста, відрізаного облогою, ніби з невидимої повітряної ями, починають вивалювати чоловіки. По одному, по двоє, цілими групами, вони важко виринають з-поза лінії горизонту й рухаються сюди, у бік натовпу, що мовчки стоїть і чекає. Ще ледь помітні, там, на обрїі, вони поступово збільшуються, ростуть, мов тіні по обіді. Вже ніхто не дивиться в бінокль, і не кричить ніхто, наче всі бояться наполохати цю процесію, що поволі наповнює собою трасу, розтягуючись уже на сотні метрів. Чоловіки йдуть розмірено, аж здається, що нікуди не поспішають, хоча відразу ж стає зрозуміло, що швидше йти вони просто не можуть: надто вимучені, надто важко даються ім ці останні кілька сотень метрів. Але йти треба, ось вони й ідуть, не зупиняються, наближаються вперто, рухаються на свій прапор, підіймаються до блокпоста з долини, ніби пасажири, яких зняли з рейсового автобуса за безквитковий проїзд. Час ніби прискорюється, і все відбувається так швидко, що ніхто не встигає ні злякатись, ні потішитись. Перші вже підходять до вимашчених фарбою бетонних блоків, а там на обрїі з'являються щоразу нові й теж спускаються вниз, вибираються на північ, до своїх. І що ближче вони підходять, що чіткішими стають їхні обличчя, то тихіше стає довкола. Оскільки тепер видно очі тих, хто підходить, і в очах цих нічого доброго не побачиш – лише вимученість і мороз. І дихання в них таке холодне, що від нього навіть пара не здіймається. Чорні від

бруду обличчя, яскраві білки очей. Шоломи, чорні подерті шапочки. Довкола ший замотані сірі від цегляного пилу хустки. Зброя, паски, порожні кишені, мішки за плечима, чорні від мастила руки, вимащені битою цеглою і розмоклим чорноземом черевики. Перші, вже підходячи, вдивляються в обличчя, з докором і недовірою, так, ніби всі ті, хто тут стоїть і чекає на них, у чомусь винні, ніби все повинно бути навпаки: вони, ті, хто прийшов, мали б стояти тут, під низьким січневим небом, і дивитися на південь, за обрій, де немає нічого, крім бруду та смерті. І ось перший підходить до укріплень і раптом викидає вгору кулак, і починає кричати, мовби сварить богів за погану поведінку. Проклинає, погрожує, злоститься, сльози течуть обличчям, роблячи його чистішим. Натовп розступається ще ширше, і ті, що приходять, змішуються з тими, що стоять, ніби брудна річкова вода змішується з прозорою морською. Натовп уже не вміщається між холодними блоками, а той, що прийшов перший, далі стоїть посеред юрби й горлає щось про несправедливість і помсту, про те, що місто здали, залишили, разом із усіма, хто там живе, віддали в чужі руки, не втримали, відступили, вилізли з пастки. І добре тим, хто виліз, а як бути тим, хто залишився там, на розстріляних вулицях? Як бути з ними? Хто їх звідти забере? Що ж ми, кричить він, не опускаючи кулаків, кинули, втекли, залишили місто? Як же так? Хто буде за це відповідати? Олежа, кричить, Олежа, напарник мій, я його навіть прикопати не встиг, не встиг відтягнути в сніг, лежить згорілий на заправці. Кому я його залишив? Хто його витягне? Хто? – кричить він і погрожує кулаком дощовій хмарі. Аж доки хтось, хто прийшов пізніше, протискаючись повз нього, просто валить йому по голові, мовляв, заткни пельку, без тебе погано. І тоді враз починають говорити всі: хтось розпитує, хтось відповідає, когось тягнуть відігріватись, когось обмотують старою прогорілою ковдрою. А тоді раптом на пост виходить ще одна група, тягнучи на плечах ноші, і на тих ношах лежить хтось такий рваний і закривавлений, що Паша лише відводить очі, а якийсь офіцер починає кричати, аби підігнали швидку, хоча яка тут може бути швидка? Ноші перебирають ті, у кого більше сил, і тягнуть їх до автобуса, давай, кричать водієві, заводь, відвезеш його на станцію. Паша думає, що це взагалі найкращий варіант – повернутися зараз додому, і теж робить крок до автобуса, але коло дверей уже стоїть військовий і, навіть не озираючись, відштовхує Пашу, той лише бачить, як ноші обережно передають усередину, Паша помічає злипле волосся та цукрову білість кості, так ніби розрізали диню, вивернувши її солодкі нутрощі, помічає зсудомлену руку, що вчепилась у ноші, тримаючись за них так міцно, як тримаються лише за життя.

Автобус намагається розвернутись, але довкола колишеться натовп, усі кричать і заважають, заважають і кричать, і кричать передусім, аби не заважали. Зрештою хтось дає команду, натовп зрушується й відповзає вбік, автобус розвертається й

зникає за рогом. Пашу відтиснули на узбіччя, він якось безпорадно намагається вибратися звідти, хтось кличе його з-поза спини, закурити дай, говорить до нього боець без шолома зі срібним брудним волоссям. Немає, каже йому на це Паша. А що є? – не відпускає його боець, Паша автоматично лізе до кишені й дістає свій паспорт.

+

Паша стоїть на узбіччі, розчавленому траками й колесами вантажівок, і намагається згадати, де він уже бачив такі пальці. Зсудомлені, неживі пальці, що хапаються за життя. І відразу ж згадує: тиждень тому, останній навчальний день. Лише тиждень тому, все як тепер: свіжий вітер, бліде січневе сонце. Його хтось кличе зі шкільного коридору, він виходить, учителі заганяють дітей назад до класів, ті відразу ж кидаються до вікон, дивляться, що там діється. Паша зазирає назад до своїх, так, кричить, усім тихо, зараз буду, але його ніхто не слухає, повз Пашу пробігає директорка, важко розгойдуючи своє хворе тіло. Паша біжить за нею, вони виходять на шкільний ганок, зупиняються. Коло школи стоїть джип із військовими, замість номера – бойове гасло, білим по чорному, Паша на гаслах особливо не знається, тому хто такі – не надто розуміє. Може, добровольці, може, гвардія. Прапор над джипом такий само, як і на їхній школі. Себто влада не змінилась.

Військові заклопотано бігають, хтось віддзвонюється, старший підходить до директорки, твердо бере її під лікоть, відводить убік, щось холодно говорить. Паша ловить уривки речень, військовий не так просить дозволу, як ставить умови. Ні, говорить військовий, не можна, не в інше місце, саме тут, саме до вас, ми вас захищаємо, врешті-решт, телефонуйте куди хочете, хоч у Київ. Директорка осідає у свій чорний офіційний костюм, сіріє обличчям і від цього відразу стає старішою. Хочє заперечити, але не наважується. Озирається до Паші, ніби просить у нього підтримки, але військовий, проходячи повз Пашу, плескає його по плечі, і від цього плескання з Пашиного вчительського піджака сиплеться кришена шкільна крейда.

Потім до школи під'їжджає стара коричнева «таблетка», кольору розмоклого господарського мила, і з неї починають виносити поранених. Беруть їх на плечі, мов мішки з крамом, нош, схоже, немає, важко підіймаються сходами, проходять до порожнього лункого коридору. Повертають праворуч, обліпленими глиною берцями відчиняють двері першого ж кабінету. Себто кабінету української мови.

Себто Пашиного кабінету. Кабінету, де Паша вчить дітей. Кладуть поранених просто на підлогу, між парт. Паша забігає слідом, відразу ж відпускає дітей, ті злякано переступають через свіжу кров, товчуться в коридорі, Паша теж виходить у коридор і криком розганяє клас: додому, кричить, давайте додому, нічого тут стояти. Кричить російською, як і завжди в коридорі, поза класом. Після цього боязко прочиняє двері. У класі пахне брудом і кров'ю, снігом і землею. Бійці заносять у клас ковдри, якісь теплі речі, розсовують парти, розтягують поранених у різні кути.

До класу заходить ще один боець, тягне на плечі кулемет, не виймає з рота цигарки. Чорне волосся, темні й від цього недовірливі очі, пил в'ївся в зморшки на обличчі, Паша таке бачив лише в шахтарів, що підіймалися нагору. Сухо оглядає поранених, помічає Пашу, киває, вітається, говорить із кавказьким акцентом. Плутає мови, але намагається говорити привітно, ніби йому сильно залежить, повірить йому Паша чи ні. Деякі слова відразу ж перекладає з російської на українську, старається, мов на іспиті. Ладно, каже, учителю, не бійся, не віддамо твою школу, захистимо, каже. Будеш далі вчити дітей.

- А це хто? - киває кулеметник на портрети.

- Поети, - відповідає Паша невпевнено.

- Хороші? - сумнівається кулеметник.

- Мертві, - говорить Паша про всяк випадок.

- Правильно, - сміється кулеметник, - хороший поет - мертвий поет.

Акуратно відчиняє вікно, ставить кулемет на підвіконня. Мовби хоче його провітрити. Паша збирає зі столу зошити, кидає до рюкзака і, вже виходячи, чіпляється поглядом за пораненого, якого поклали під фарбованою батареєю: дві ворсисті ковдри з уже підсохлими плямами крові, згори старий затяганий спальник, обличчям повернувся до стіни, видно лише давно не мите волосся й давно не голену шию, розрізаний рукав військової куртки лежить тут-таки, між бинтами видно брудну шкіру, посічену дрібними подряпинами, оголена ліва долоня вибивається з-під спальника. Так, наче пасажир загального вагона на ранок випростовує руку з-під залізничної ковдри, що облягає його сонне нерухоме тіло, відтворюючи злами колін і западину живота, як плащаниця

відтворює тіло Христове, і голизна поношеного чоловічого тіла різко вирізняється поміж клунків і теплого одягу, кинутого на сусідні лави. Так і тут, думає Паша, худа бліда рука, покрита рідким волоссям, виглядає так неприродньо на тлі пофарбованої з літа шкільної підлоги, на тлі парт і дошки, і ця рука хапається за спальник, хапається, боячись його відпустити, ніби спальник – це те останнє, що пов'яже її з життям. Паша якусь мить не може відірвати погляду від довгих чорних пальців, порізаних і побитих, із блакитним бензиновим відтінком, потому знадвору влітає свіжий зимовий вітер, струшує віконну раму, кулеметник встигає її перехопити, Паша згадує, де він, і швидко виходить у шкільний коридор, одразу ж потрапляючи в обійми директорки.

– Павле Івановичу, Павле Івановичу, – плаче вона, хапаючи його за руку, – як же це? Скажіть ім, хай ідуть.

Вона навіть плаче фальшиво, раптом ловить себе на думці Паша. Вона зовсім не вміє плакати, думає Паша, просто не знає, як це робиться. І сміятися теж не вміє.

– Скажіть ім, – вона далі звертається до Паші на ви, ніби до кондуктора в трамваї, – скажіть, хай ідуть.

– Да-да, – заспокоює її Паша, – скажу, обов'язково скажу.

Відводить її до директорської, допомагає сісти, виходить, причиняє за собою двері. Якийсь час стоїть під дверима, слухає, як директорка миттєво заспокоюється, підбирає шмарклі, дістає телефон, кудись дзвонить, скандалить у трубку.

– Давайте без мене, – пошепки говорить Паша і йде додому.

Військові стоять на ганку, курять. Заходячи до школи, старанно витирають черевики об чисту ганчірку. Кров відтирається погано. Але відтирається.

+

На вологому вітрі гостро відчуваєш запахи. Від тих, що прийшли з півдня, відгонить горілим, ніби вони довго сиділи при багатті. Повітря негайно наповнюється важким запахом мокрого одягу. Їх стає все більше, хтось відразу

ж рухається далі, у бік станції, хтось вантажиться в джип, комусь допомагають забратися до кузова вантажівки. Місця не вистачає, один із бійців, проходячи, чіпляє Пашу твердим бронежилетом, Паша зіщулюється, робить один крок назад, на узбіччя, потім ще один – високий черевик чавить сніг упереміш із жовтою глиною, потім ще один крок, потім ще.

– Ви б не заходили туди, – чує Паша.

Він обертається на голос: поруч стоїть чоловік, темна куртка вольфскін, гірські черевики, наплічник під ноутбук, старанно плекана щетина – дивиться іронічно, навіть поблажливо. Говорить упевнено, хоча, якщо придивитись, можна помітити дещо замале підборіддя, примхливі зморшки довкола рота, схоже, він і щетину відпускає, аби видаватися брутальнішим, аніж є. На вигляд йому років п'ятдесят, тож Пашу оглядає, як молодшого за званням. Так пасажири, що ідуть від початку, дивляться на тих, хто підсідає дорогою: ніби й квитки є в усіх, але зайві години, проведені в купе, надають незрозумілої переваги. Звати його Пітером, так він і говорить – Пітер – доволі стерпною російською, не приховуючи, втім, акценту.

– Краще не заходьте туди, – киває в бік кювету, – без ноги залишитесь. І взагалі давайте звідси йти, вони зараз одне одного стріляти почнуть від злості.

Розвертається, починає пробиратися натовпом. Паша озирається, бачить внизу густу снігову кашу, кидається слідом за Пітером.

Проштовхуються подалі від блокпоста, натовп стає не таким густим, Пітер обачливо оминає групу військових, які злісно щось один одному доводять, переступає через поранених, покладених просто серед дороги на ковдри й старі цивільні пальта. Паша йде за ним, крок у крок, намагаючись не дивитися в очі військовим. У дитинстві він так проходив повз вуличних псів: головне, не дивитись їм в очі, подивишся – відразу відчують чужого. До військових Паша так і не звик за ці кілька місяців, завжди їх обходив. Коли перепиняли біля станції та щось розпитували, сухо відповідав, дивлячись співрозмовнику за плече. А тут їх стільки, і від них усіх іде незрозумілий запах – бруду й заліза, а ще тютюну й пороху. Паша боязко обходить чергову групу, помічає, як недовірко дивляться на нього бійці, прискорює крок, наздоганяє Пітера. А той підходить до старого синього «форда», оточеного військовими. Бійці розклали на капоті самопальну карту з промальованими від руки стежками й позначеними червоним олівцем висотами. Карта під дощем розкисла й нагадує залиту вином скатертину в

привокзальному ресторані. Пітер протискається між військовими, когось плескає по плечі, комусь, не відриваючи погляду від карти, тисне руку, відразу ж береться сперечатись, водить стриженим рожевим нігтем по розлізлій карті, кричить у запалі. Але бійці теж кричать і теж водять по карті своїми пальцями – чорними й промерзлими, не погоджуються з Пітером. Зрештою, один із них, схоже, старший, невисокий, міцно збитий, з коротко стриженим сивим іжаком на голові, плює, натягає на свій великий череп чорну спортивну шапочку, перекидає за плече автомат і дає всім команду вантажитись. Високий старий боець, худючий і згорблений, згрібає карту, сідає за кермо. Поруч із ним сідає сивий, у спортивній шапочці. Всі решта пакуються назад. Пітер якимось чином впихається разом із ними, хоча його, наскільки можна зрозуміти, ніхто не запрошує, але він усе одно якимось впихається і навіть пробує причинити за собою дверцята, аж раптом щось собі пригадує, вихиляється на вулицю й кричить до Паші:

– Ну, ви ідете? Скільки вас чекати? Давайте сюди!

Паша від несподіванки лякається й біжить до «форда».

Але позаду сидить щось із четверо бійців, і оскільки всі вони в бронежилетах, то видаються особливо широкими й масивними. Ну і Пітер, звісно, він теж займає місце, і як вони там усі поміщаються – важко зрозуміти. Паша нерішуче тупцяє на асфальті, але Пітер не здається:

– Давайте, давайте, – кричить, заклично плескаючи себе по худому стегну, обтягнутому чорною джинсовою тканиною.

Так і ідуть: попереду горбатий водій і командир, який вперто щось намагається розгледіти в шматках карти, позаду – бійці в бронежилетах, Пітер, а на колінах у нього – Паша. Паші незручно, він ніколи не сидів на чужих колінах, хіба що дитиною. Бійцям теж незручно, за Пашу. Западає мовчанка, чути лише, як глухо постукують один об другий бронежилети.

«Форд» повільно котиться трасою, обганяючи безкінечну вервицю військових, що від блокпоста вибираються в бік станції. На їхню автівку озираються з надією, проте бачать кількість пасажирів і розчаровано відвертають голови. Але їхати випадає недовго: при в'їзді в селище водій забирає праворуч, тисне на газ, «форд», залишаючи глибокі, мов надрізи, колії в жовтому снігу, підкочується до

мотельного паркінгу. Пашу випихають першим, за ним на вогке повітря вибирається решта пасажирів.

Двоповерхове приміщення, над головним входом вивіска «Парадіз». У правому крилі кафе, у лівому – автомийка, по центру – вхід на рецепцію. Вікна другого поверху повиносило вибуховою хвилею, господарі затягли вибиті шибки плівкою. Вгорі, на даху, стримить телевізійна тарілка, пробита в одному місці осколком, схожа на ранковий соняшник, повернутий на схід, у бік сонця.

Паркінг забитий технікою та машинами – важкі «крази», нерозмитнені легковики з польськими номерами, купа битих і тяганих автівок – без лобового скла, з посіченими дверцятами, з відірваними капотами. Віддалік стоїть цілий танк, завалений згори брудними кольоровими речами. На броні лежать, примотані мотузками, ковдри й спальники, торби, гірські наплічники, хтось навіть розкладачку збоку присобачив. Біля кафе стоїть натовп військових – курять, кричать, сперечаються. Ті, що привезли Пашу, теж рушають до гурту. Пітер скептично оглядає вивіску.

– Парадіз, – говорить, посміхаючись. – Швидше перше коло пекла. Ну, ви йдете? – кидає він у Пашин бік і йде до гурту.

Паша не вигадує нічого кращого, як піти слідом. Чому я за ним іду? – думає він, ідучи. Чому я взагалі його слухаю? – питає він сам себе, намагаючись не загубити в натовпі Пітерів дбайливо нестрижений хаер. Штовхається між військових, заходить до кафе.

Кілька столів, барна стійка, над стійкою, вгорі, якісь мисливські трофеї: фазаняче опудало, оленячі роги, навіть чиясь відрубана голова. Паші здається, що псяча, хоча він може й помилятися. Збоку двері вбиральні, з іншого боку, на стіні, – плазма. За столами жодного вільного місця, бійці сидять, дивляться в телевізори самі на себе. За стійкою стоїть жінка, глядить на клієнтів із ненавистю, але ненависть у неї якась утомлена, та й сама вона якась пом'ята й недофарбована, в сенсі волосся в неї жовте з чорним корінням, так, ніби на полях по випаленій минулорічній траві пробиваються свіжі цьогорічні стебла. За спиною в неї, на полицях, стоїть кола й гірками лежать шоколадки. На прилавку перед нею темніє сушена риба. А все головне жінка дістає звідкись із глибини, з-під заваленої рибою важкої ляди. Дістає та розливає. Всі говорять одночасно, мало слухаючи й постійно перебиваючи інших, і запах від сушеної риби стоїть такий важкий, мовби тут третій день прощаються з небіжчиком.

Пітер впевнено просувається до стійки, весело киває жінці, та вдавано посміхається, не перестаючи наливати. Пітер про щось питає, жінка на знак згоди киває головою – так само не приховуючи ненависті, так само пильно озираючи зал. Пітер відчиняє бокові двері, Паша прослизає за ним і опиняється в сусідньому залі. Тут теж стоять столи, теж усе забито військовими, так само гамірно, і голоси зливаються в загрозливе голосіння, проте в кінці залу, під сходами, що ведуть кудись нагору, на другий поверх, є маленький столик, якраз на двох, і Пітер прямує туди, мимохідь вітаючись із бійцем, чорним від диму й алкоголю. Той, не дивлячись, махає рукою Пітеру й щось говорить, і коли Пітер відходить і падає на пластиковий стілець, боець далі говорить і киває головою, ніби розмовляє з кимось невидимим. Паша присідає поруч із Пітером, звідкись відразу ж береться риба й алкоголь у пластикових стаканчиках. Пітер недбало підхоплює стаканчик і навіть стукає об чийсь інший пластиковий і одноразовий. Одноразове шурхотіння пластику, одноразове переливання алкоголю в горлянку. Пітер бадьоро затримує свій стаканчик у повітрі, потім ледь помітним рухом виливає його вміст під стіл, на кам'яну холодну підлогу. Після цього дістає з маленької, ледь помітної кишені так само маленьку фляжку, обтягнуту коричневою шкірою, відкручує, наливає собі звідти чогось смачного. Паші, втім, не пропонує – Паша хапає губами стаканчик, переливає в себе гірку палючу вологу місцевого розливу, закашлюється, хтось соває йому просто до рота шматок риби, і Паша старанно її пережовує, забиваючи запах паленого алкоголю мертвим запахом риби. Пітер дивиться на все це з чіпкою уважною огидою, причому незрозуміло, що саме цю огиду викликає – Паша чи риба. Втім, Пітер швидко бере себе в руки й знову посміхається, і кричить щось у натовп, відповідаючи на чиєсь запитання, і коментує почуте за сусіднім столиком. Надпиває своє та береться за Пашу.

– Ви чим займаєтесь? – питає.

Паша вагається, якою йому відповідати. Зрештою, відповідає російською.

– Я вчитель, – говорить коротко.

– Ага! – сміється Пітер.

Лізе до кишені, дістає одну за одною дві пачки цигарок: нерозпечатану, з дешевими міцними, і почату, з полегшеними, майже без нікотину. Дешеві ховає назад, натомість виймає дві полегшені, одну простягає Паші. Паша

відмовляється, Пітер дбайливо ховає зайву сигарету до початої пачки, а ось іншу недбало підхоплює губами, дістає з непомітної кишені новеньку «зіппо», великим пальцем лівої руки вміло відкидає кришку, підпалює, ховає запальничку назад до кишені, затягується. Він так болісно примружується, ловить себе на думці Паша, ніби самосад курить.

- І де ваші учні? - питає його Пітер, випускаючи дим, від чого голос його звучить хрипко й довірливо.

- На канікулах, - пояснює Паша.

Пітер охоче киває головою.

- Ага, - каже, - на канікулах. Школу й вигадали заради канікул, - говорить. - Я на канікули завжди їздив рибалити зі своїм старим.

- На річку? - уточнює Паша.

- На океан, - говорить Пітер.

- На який океан?

- На Тихий.

Паша не знає що відповісти.

- Ви куди збирались їхати? - питає Пітер, не дочекавшись відповіді.

- В місто, - Паша нервово совається на стільці. Пітер говорить так привітно, що йому відразу ж починаєш не довіряти.

- Ага, - знову тішиться Пітер. - Справи?

- Справи, - подумавши, погоджується Паша. - Племінник в інтернаті. Забрати хочу. На вихідні.

- У вас тут, бачу, щодня вихідні.

Паша думає, що краще на це промовчати.

- Мабуть, іншим разом заберу, - додає, помовчавши.

- Ага, - підтримує його Пітер, - місяці через два.

- Чьо через два? - не розуміє його Паша.

- Ну, поки нова лінія фронту встановиться, поки пункт пропуску запустять, - пояснює Пітер. - Що ж ви його раніше не забрали, раз у вас канікули? Ви що - новин не читаете?

- Не читаю, - чесно зізнається Паша.

- І я не читаю, - зізнається Пітер. - Я їх пишу, - додає він, витримавши дещо закоротку паузу й, розсміявшись, випускає навсібіч тютюновий дим.

- І що робити? - розгублено запитує Паша. - У нього зі здоров'ям проблеми, боюсь за нього.

- Забирайте його тепер, - радить йому Пітер, посміхаючись, - вони ще кілька днів будуть звідти виходити, - показує він на бійців довкола, - ім усім зараз буде не до вас. У місті влада міняється. Хто знає, що буде з інтернатом. Новій владі, - киває він головою в бік, де на його думку має тепер бути нова влада, - не до інтернатів. Будуть чистити місто після ваших.

Паші ріже слух оце ось його «після ваших», але він стримується, не заперечує.

- Там же стріляють? - припускає Паша.

- Тим більше, - погоджується Пітер. - Тим більше. Не хотів би я канікули під артобстрілом провести.

Паша гарячково думає. Не вигадує нічого кращого, як подзвонити старому. Дістає «нокія», набирає.

– І зв'язок теж, місяці через два буде, – коментує Пітер. – І то – якщо ваша влада постаріється, – Пітер знову робить наголос на слові ваша. – До цього не старалась, – додає.

Паша дивиться на екран – покриття справді немає. Хоча ще вчора вночі все було в нормі.

– Вони спеціально глушать, – пояснює Пітер, – щоби ваші, – показує довкола, – не знали, яка ситуація. Ніхто нічого не знає, ніхто нікому не довіряє. Середні віки, – додає він і старанно бичкує наполовину докурену сигарету в зробленій із порожньої пивної банки попільничці. – Ви не історію викладаєте? – прискіпливо дивиться на Пашу.

– Ні, – відповідає Паша, – не історію.

– Правильно, – хвалить його чомусь Пітер, – у вашій країні історію вчити – як рибу ловити: ніколи не знаєш, що витягнеш. Хоча мені подобається ця ваша любов до історії, – говорить Пітер, дістає нову сигарету, знову клацає «зіппо», знову пускає в стелю дим, – правильно-правильно, розбирайтесь, копайтесь, молодці. Що би я вам порадив, – продовжує Пітер, відкинувшись на спинку стільця й затиснувши сигарету двома пальцями, і Паша слухає його, аж зауважує, як до зали ввалюється четверо військових, і обличчя в них особливо темні, а рухи важкі й нервові, й очі в них червоні від злості та диму, окидають поглядом приміщення й чітко, безпомилково, відразу вираховують поміж бійців двох цивільних – Пашу й Пітера – і рушають у їхній бік, неблаганно оминаючи столи. І за столами раптом помічають цей рух, і розмови стихають, усі дивляться вслід цим чотирьом, що сунуть до їхнього столу, всі завмерли й напружились, лише Пітер так захопився розповіддю, що нічого не зауважує, сидить спиною до всіх, розглядає Пашу за пасмами диму й говорить із такими серйозними паузами, ніби сам дослуховується до власного голосу. – Я б вам радив обережно поводитися з історією. Історія, знаєте, така штука... – він замовкає на мить, добираючи в голові щось мудре, і раптом зауважує загальну тишу, і дивиться на Пашу пильно-пильно, і Паша не може зрозуміти, що він від нього хоче, аж тут до нього доходить, що він – Пітер – дивиться в його окуляри, дивиться й бачить там віддзеркалення тих чотирьох, що нависають у нього за спиною, і на якусь мить паніка пробігає його обличчям, нервово сіпається кутик вуст, і вена на шиї

здригається від судомного бажання обернутися, проте Пітер уміло бере себе в руки й зтягується, щоправда дещо нервово, але зтягується, акуратно випускає в повітря дим і завершує, – яку ніхто не має права у вас відібрати!

– Хто такі? – говорить йому просто в потилицю перший. Паша злякано розглядає його берці – з розбитими носачами, з налиплою торішньою травою, – так само розбиті наколінники, важкі бокові кишені, наповнені чимось гострим і залізним, акаем, який він тримає на руках, мов немовля, що ніяк не засне, розгрузку з кількома запасними ріжками, ошмаття кольорового скотчу на рукавах, а головне – ніж, що стримить зі спеціальної кишені в районі серця, з чорним руків'ям і глибокими на ньому зарубками. Паша мимоволі починає перераховувати ці зарубки, але боець повторює:

– Хто такі?

Другий і третій стають обабіч, аби перекрити можливі шляхи втечі. Хоча яка втеча? – думає Паша у відчай. – Яка втеча? Четвертий визирає першому з-за плеча та дивиться з такою підозрою, що Паша аж здимає окуляри, нібито щоб їх протерти, а насправді – щоб усього цього не бачити. А ось Пітер озирається на голос із безтурботною посмішкою:

– Преса, – говорить він і запихає руку в глибоку кишеню, очевидно, за посвідченням, і всі четверо вмить напружуються, але Пітер уже виймає руку й простягає їм необхідні папери. – Все гаразд, – намагається говорити легко й просто, – преса. Ось посвідчення.

Перший бере посвідчення й, не зазирнувши, передає його за спину, четвертому. Ганс, каже, перевір. Ганс бере й уважно водить червоними перемерзлими пальцями з чорною землею під нігтями вздовж рядків. Пітер, посміхаючись, простягає руку, мовляв, давай, давай назад, у нас тут цікава розмова, не заважайте. І Ганс, завагавшись, уже тягне до нього руку з документами. Втім, затримує рух, і ще раз дивиться в папери.

– Ти коли кордон перетнув? – питає несподівано.

– Місяць тому, – говорить Пітер, витримавши паузу.

– Угу, – не надто вірить йому Ганс. – Я тебе тут з осені пасу.

- Та ладно, - з викликом відповідає йому Пітер.

- Да я тобі кажу, - з таким само викликом говорить Ганс, віддаючи Пітерове посвідчення першому. Той мовчки дивиться на Пітера.

- Послухайте, - каже Пітер, підіймаючись, від чого всі четверо знову напружуються. - Восени я тут теж був. Ось паспорт, там усі штампи.

Він дістає паспорт і соває першому. Перший мовчки передає паспорт за спину, сам не зводить із Пітера очей. Той намагається заспокоїтись, лізе до кишені, від чого всі вкотре напружуються, і дістає сигарети.

- Курити будете? - питає, перебігаючи очима від одного до іншого.

Але всі мовчать. А Ганс, погортавши паспорт, простягає першому, нахилиється й говорить щось йому на вухо. Перший киває та віддає документи Пітеру.

- Так а в чому проблема? - питає Пітер з удаваним занепокоєнням.

Перший військовий довго мовчить, дивлячись на Пітера, а коли той не витримує та відводить очі, говорить:

- Проблема в тому, - говорить, - що хтось стукає. Тобто передає дані. І схоже, що це хтось із цивільних.

- Чому з цивільних? - посміхається Пітер.

- Тому, що всіх інших ми знаємо, - відповідає йому військовий. - Хтось стукає. Ти не знаєш хто? - питає він раптом Пітера.

І тут вони всі вчотирьох беруть Пітера в коло. Той полотніє.

- Ні, - говорить, - не знаю.

- Точно? - перепитує його військовий.

- Точно, - не вагаючись, відповідає Пітер.

- Ну ладно, - говорить на це військовий. - Можеш іти, - каже він Пітеру й раптом повертається до Паші. - Тепер ти.

Паша розгублено чіпляє на носа окуляри й порпається в кишенях, знаходить паспорт, віддає його першому. Але відчуває, що цього недостатньо, що треба якось запевнити їх, мовляв, усе гаразд, жодних проблем із ним, Пашею, нема.

- Я з ним, - говорить він гарячково, повертаючись у бік Пітера.

І раптом зауважує, що Пітера вже немає, що той устиг зникнути, розчинитися в повітрі, забувши на столі непочату пачку міцних сигарет.

+

Паша сидить у просторій холодній кімнаті з комп'ютером і чорним сейфом - очевидно, в бухгалтерії. Вивіски він не розгледів: Ганс провів його сходами нагору, підштовхнув у сирі сутінки коридору, легко, проте наполегливо, щоби він навіть не думав опиратися. Хоча він і так не думав - пройшов темним коридором, майже наосліп, зреагував на команду за спиною, спинився. Ганс підійшов до дверей, спробував відчинити, дверна ручка в його долоні зламано скрипнула, двері не піддалися. Тоді він надавив на них плечем і тут-таки ввалився до порожньої кімнати. Зайшов, скептично оглянув замкнений сейф, чіпати не став.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://tn.knigapoisk.com/zhadan_ser-g-y/nternat

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)